

MILSTOLPEN

Österåkers Hembygdsförening

Nr. 3 – Oktober 2025

Ordföranden har ordet

Efter en lång fantastisk sommar är hösten här med höga klara dagar. Och kalla morgnar. Och för oss som älskar att gå i skogen och plocka svamp finns det verkligen guld att hämta i år.

Föreningen har nu genomfört alla stora evenemang i Ekbacken. Det har varit mycket folk som hittat hit och för vår del inte bara till korv och hamburgare i kiosken utan också till Båtsmanstorpet som vi har hållit öppet och bemannat vid dessa tillfällen. Intresset har varit stort och torpet har varit mycket välbesökt. Vi har engagerade medlemmar i styrelsen som gärna visar och berättar. Men även andra medlemmar som är intresserade av våra torp får gärna ställa upp och visa vid dessa tillfällen.

Samtidigt ser vi också vad en central placering av en verksamhet betyder och det väcker givetvis tankar på hur mycket mer vi skulle kunna göra i föreningen genom att utveckla Ekbacken. Jag ser nu efter snart tre år som ordförande att det inte går inte att utveckla föreningens verksamhet på ett bra sätt utan förändring. Visst är det skönt om det finns saker som är som de alltid varit när världen i övrigt förändras så snabbt. Problemet är bara att när samhället omkring oss förändras fungerar inte gamla metoder längre. Därför behöver vi tänka nytt för att fortsätta att göra vårt kulturarv relevant och tillgängligt för nya generationer.

Våra styrelseledamöter Lars Odlén och Pelle Lindberg skriver i en intressant text om hur man skulle kunna tänka kring utvecklingen i Ekbacken och har även funderingar kring gestaltningen av vårt centrum för att skapa en starkare känsla av sammanhang och inte minst förståelse för att vi är en skärgårdskommun. Jag brukar själv tänka att skärgårdskommunen Österåker är kommunen med centrum på fel ställe. Tänk om centrum legat i Österskär i stället! Då hade havskopplingen varit självklar. Så frågan är vad vi kan göra idag för att kunna se en historiskt sammanhängande linje i kommunens utveckling och lyfta fram vår skärgårdsprofil på ett tydligare sätt. Det är fritt fram för funderingar. Och det hoppas vi att få inspel om. Även en hembygdsförening kan bidra för att binda ihop dåtid, nutid och framtid.

Ingela

Funderingar kring utveckling av Ekbacken och föreningens framtid.

Åkersberga framstår som ett historielöst stationssamhälle. Tågresenären ser baksidan på ett fult köpcentrum och den som kommer med bil, möts av en infart som för tanken till en sunkig amerikansk småstad. Skärgårdskänsla, historiens årsringar eller vackra blickfång saknas. Det som var Vikingarnas Långhundraled, är idag en obetydlig kanal nedtryckt av låga broar. De vackra gamla husen finns bara kvar som lekstugor i stationsparken, resten är en stadsbildning utan identitet, mål och mening.

Människor vill känna tillhörighet där de bor. Åkersberga har ett unikt kulturarv från 5 000 år gamla säljagarbosättningar, via Vikingarnas

handelsplatser, kyrkor och borgar, till samtidens industrialism och företagande. Vi måste återskapa sammanhang och kulturell förankring i staden.

Hembygdsföreningens medlemmar blir äldre och det är allt svårare rekrytera yngre medlemmar, vilket begränsar anordnandet av aktiviteter. De byggnader som förening äger eller disponerar, är utspridda och underhållet kräver mer än vad föreningen mäktar. Kommunen stöttar föga.

Gör vi inget nu, finns snart inte Hembygdsföreningen eller byggnaderna kvar. Utifrån detta perspektiv skulle vi tillsammans med kommunen vilja utveckla Ekbacken till ett centrum för hembygd och kulturverksamhet. Då behövs:

-Stadskänsla, en kullerstensbelagd gata med torg. De befintliga husen kompletteras med nya byggnader i gammal stil. Hantverkare kan bo och verka på platsen. Permanent café/restaurant, (nybyggnad av Vårdshuset eller Doris Café), möter flanörer. Där finns även en bas för verksamheter, föredrag, bokningar, mötesplats för visningar och aktiviteter.

-Skolmuseet, idag inrymt på övervåningen i Tingshuset på Norrö, skulle behöva en egen byggnad på Ekbacken, en kopia av en byskola som funnits i kommunen (se skolan på skansen).

-Tiondeladan (nu uppe vid kyrkan) skulle kunna flyttas till Ekbacken för att ingå i den gamla byn.

-Fattigstugan och lanthandeln är ju utmärkta utflyktsmål men står på fel ställe.

Man borde kunde flytta eller bygga nya hus som ser ut som de gamla. Lanthandeln skulle kunna utvecklas till ett butiksmuseum.

-Fattigstugan visar hur vi hanterade sociala problem tidigare. Med en utbyggnad skulle den kunna utvecklas till hembygdsmuseum. Vi har massor med föremål som behöver bevaras men ingen plats.

-I något av torpen skulle man ha en gammaldags bagarstuga och baka bröd för försäljning

-Vita huset kan utvecklas för evenemang med dansbanan som ett fantastiskt komplement.

Ge kommentarer till våra tankar till mail@milstolpen.org

Text: Lars Odlén och Pelle Lindberg

Resa genom Roslags bergslag år 1807

Sommaren 1807 gör kusinerna myntguardieren Petter Jacob Hjelm (1746–1813) och professorn Johan Henrik Gistrén (1767–1847) en kombinerad nöjes- och studieresa från Stockholm genom Österåker till Norrtälje med häst och vagn. Till glädje för eftervärlden skrev de en utförlig resedagbok som ger en fin inblick i Österåker på den tiden. Vi har kortat reseskildringen betydligt av utrymmesskäl med fokus på Österåker.

Avfärd från Stockholm: Efter intagen god frukost satte sig kusinerna i vagnen vid pass kl. 11 fm. den 16 juli 1807, som tycktes vara en bestämd dag att börja deras resa. De hade föresatt sig att genomfara Roslagen och lämnade åt ödet att bestämma vägen och viloställen.

Rosenkälla krog

Man måste då fara förbi västra Arninge till vägskälet vid Falukrogen. Rosenkälla, en krog, där vägen tager av till Margretelund, som bebos av baron Åkerhielm. (Väg 276 fanns ju inte då, utan man fick färdas på den gamla häradsvägen. Häradsvägen gick via Stava gård, strax norr om Stora Säby, via Åkersbro, Sockenvägen och Kvisslingbyvägen. Det fanns ännu ingen väg på sträckan Skånsta – Singö handel. Upp mot Roslags-Kulla finns den gamla vägen till stora delar kvar men den slingrar sig vid sidan om, undvikande bergknallar och kärr.)

Rosenkälla krog

Norrö gästgiveri

Emedan ett rätt bebott och småkulligt odlat land hunno vi äntligen till Norrö gästgivaregård, varest folket tycktes vara välmående. Där sågo vi Åkers kyrka och Åkersberg, som tillhör fru Norling, Smedby, som tillhör fru Åkerhielm, och Ralingsby (*Röllingby*), där vägen tager av till Tuna och Margretelund. Tuna ligger vid en havsvik med samma namn, varest man kan fara till Resareön, där Ytterby ligger, varest godolineter finnas.

Norrö gästgiveri

Ruggsätra gästgiveri

Till middagsmåltiden kommo vi fram till Ruggsätra (*Gästgiveri vid Nedergården*) en och en halv mil under tämlig värma, sedan dagen förut och på aftonen fallit ett ganska glest regn. Maten smakade förträffligt och de smultron prefererades, som blivit plockade av flickorna, än de, som en gammal ful käring plockat. Hon förklarade högeligen sitt missnöje däröver. Men vi reste ärligen ifrån

allt grälet och upptäckte emellan de sötaste nickningar åtskilliga ställen, som Dyvik, tillhörig assessor Zebenius.

Åter slumrade man, nickade till och hoppade upp. »Nå, du gosse, vad är det för en gård? Jo, den heter Mälby. Vem rår om den! Jo, det är en herre i Stockholm, som plägar komma ut ibland och rår om Östanå också. Han heter för resten Hebbe. Ja, jag tror väl han gör så. Ja, så god natt igen.

Östanå

Nu komma vi snart till Östanå, som också tillhör kommerserådet Hebbes sterbhus. Där är ett vackert och nybyggt stenhus, beläget på en höjd, som dominerar hela trakten, och har segelleden framför sig med parkerna och en stor trädgård, jämte en stor park med träd ända ned till stranden. Träden i parken äro "nu så höga att de nästan skymma bort för mycket av vattnet och utgöras till stor del av bok. Trädgården är rik på fruktträd av goda sorter och lämnar i år en riklig avkastning.

Trädgårdsmästaren kvarterade oss med gott vatten och tycktes ha profiterat av sin förra husbondes kunskaper i trädgårdsväsendet. Sedan vi besett rummen, som voro rätt vackra, rymliga, bekvämliga och väl möblerade i bägge våningarna, samt i översta fasaden en dråplig utsikt, samt tillika tittat in i gubbens inrättad, men ganska egen kammare, som var ganska liten och på sitt eget vis anständigt, så begåvo vi oss av till vår vagn.

Wira Gästgiveri och tingshus

Emellertid lämnade vi Östanå och kommo tillbaka till Kulla kyrka. Den ene backen uppför och den andre utför kommo vi snart till Wira bruk, som även tillhör Östanå herrskapet. Hos traktören blevo vi väl inkvarterade och mademoisellen serverade oss genast te, vilket vi funno gott att uppblanda med vårt eget varav hon tycktes bliva något missnöjd.

Traktören bodde utmed strömmen, som rinner förbi bruket och var invid alla verken äro belägna. Här tillverkades förr mycket klingor, svärd och bajonetter, men nu är denna tillverkning obetydlig.

Vid hemkomsten var aftonmåltiden smaklig och väl tillagad. Mademoiselles berättelse om

tingen och skrivarne vittnade om mycken erfarenhet. Men vi gingo helt modest till sängs och spådde oss den följande dagen regn, emedan råttorna höllo ett gruveligt colorum på vinden och rakade ner emellan tapeterna runtomkring sängarna. Men under den ljuvligaste sömn försvann allt sådant.

Efter förut gjord anstalt infunno sig hästar den 18 om morgonen. Men vi kommo icke ur fläcken utan dubbel skjuts, som i stad. »Men här är ingen stad? Men vi bönder äro ej skyldiga att skjutsa härifrån? Och vi resande äro ej skyldiga att bli här? Ja, så resen då.»

Vi måste skratta åt varandra. Om de resande varit bönder hade de gjort samma påstående. På den beräkningen kommo vi i godo överens.

Med detta intryck lämnades Vira, som var ett trevligt ställe i Riala socken, vartill Kulla är annex.

Redigerad av Christer Rindeblad

Källa: Projekt Runeberg, <https://runeberg.org>

Lösningar till Krypto nr 38:

1D	2A	3L	4S	5G	6A	7A	8R	9D	10S	11X	12V	13I	14L	15L	16A
17P	18R	19O	20V	21I	22N	23S	24I	25A	26L	27L	28Ä	29K	30A	31R	32E
33R	34O	35D	36D	37B	38Ä	39T									
40M	41O	42T	43O	44R	45B	46Ä	47T								
48C	49E	50N	51T	52R	53A	54L	55V	56Ä	57G	58E	59N				
60F	61L	62A	63G	64G	65S	66T	67Ä	68N	69G						
70Ä	71K	72E	73R	74S	75X	76K	77A	78N	79A	80L					
81R	82U	83F	84F	85X	86F	87Ö	88R	89Ö	90V	91E	92R				
93I	94N	95G	96A	97X	98F	99L	100Y	101T	102V	103Ä	104S	105T	106A	107R	

DALSGAARDS VILLA
PROVINSIALLÄKARE
RODDBÅT
MOTORBÅT
CENTRALVÄGEN
FLAGGSTÅNG
ÅKERS KANAL

RUFF FÖRÖVER INGA FLYTVÄSTAR

Vinnare, av 30 insända svar:

Margareta Olin, ÅKERSBERGA
Kersti Zätterlund, STOCKHOLM
Lars-Erik Hägerstedt, ÅKERSBERGA

Vinnarna får var sitt exemplar av Kulturstigar häfte nr 2.

Lars Valentin, kryptomakare

Föreningen behöver fler medlemmar som hjälper till vid våra olika aktiviteter som tex. Valborg, Kanalens dag och bussresor. Kanske du har tid och lust att vara med? Mejla oss på, mail@milstolpen.org så kontakter vi dig.

ÖSTERÅKERS HEMBYGDS- OCH FORNMINNESFÖRENING

Centralvägen 55 184 32 ÅKERSBERGA

Telefon: 076 – 948 95 20

Bankgiro 5632-8511

mail@milstolpen.org

Webbplats: www.milstolpen.org

Facebook: @osterakershembygdsforening

Instagram: osterakers_hembygdsforening

ÖHF :s verksamhet sker med stöd från
Österåkers kommun

Vi behöver din e-postadress

@

För att vi bättre ska kunna kommunicera med dig och snabbare kunna nå ut med nyheter och ev. ändringar är det bra om vi har din e-postadress. Om du vet med dig att du inte ha lämnat den, maila oss på mail@milstolpen.org så lägger vi in den i medlemsregistret. Om du har ändrat din e-postadress behöver vi få veta det, tack.

Anita Sundborger

